

Вања Д. Петровић¹⁸

Универзитет у Београду

Филолошки факултет у Београду

ХУМОРИСТИЧНЕ ИЛУСТРАЦИЈЕ У НАСТАВИ ПРАВОПИСА И ЈЕЗИЧКЕ КУЛТУРЕ (НА ПРИМЕРУ ПРОЈЕКТА СИЗИФОВА БОРБА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И ПРАВОПИС БОЈАНА ЈОКАНОВИЋА)

Сажетак: Циљ овог рада јесте да прикаже методички потенцијал илустрација насталих у оквиру пројекта Сизифова борба за језик и правопис аутора Бојана Јокановића. Нарочита пажња посвећена је хуморном обликовању ових ликовних остварења, њиховој класификацији и специфичностима, као и доступности на друштвеним мрежама, изложбама и књигама, што као резултат има посебну пријемчивост широком кругу ученика. У фокусу истраживачког интересовања јесу различите могућности инкорпорирања ових илустрација у наставу, с посебним освртом на предности оваквог приступа при обради наставних јединица из правописа и језичке културе, а нарочито при кориговању најчешћих правописних грешака. На крају рада изложене су и различите креативне идеје и предлози иновативних радионица које се могу остварити на часовима Српског језика и књижевности, а које су инспирисане радовима Бојана Јокановића.

Кључне речи: илустрације, хумор, правопис, методика наставе, Бојан Јокановић.

ИЗАЗОВИ И КРЕАТИВНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ НАСТАВЕ ПРАВОПИСА И ЈЕЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

Учење правописних правила и савладавање различитих аспеката језичке културе сложени су процеси који захтевају континуиран рад и добро испланиран систем методичких радњи, уз примену мноштва функционалних поступака и принципа попут: свесне активности и мисаоног осамостаљивања ученика, избегавања немотивисаних и формалистичких примера, сузбијања мисаоне инерције и имитаторских склоности, уважавања ситуационе условљености језичких појава и значаја непосредне говорне праксе, сагледавања језика као акције

¹⁸vanjapetrovic444@gmail.com

усмерене практичним циљевима, повезивања наставе језика са доживљавањем уметничког текста и сл. (Николић 2012: 633–645). Један од важних циљева предмета Српски језик и књижевност, како у основној, тако и у средњој школи, јесте овладавање ортографском нормом, што изискује не само усвајање одређених знања већ подразумева и стицање умећа која ће с временом прерасти у језичку навику. „Правопис се савлађује путем систематских вежбања, елементарних и сложених, која се организују често, разноврсно и различитим облицима писмених вежби. Поред тога, ученике врло рано треба упућивати на служење правописом и правописним речником (школско издање)” (према: Мркаљ 2012: 10).

Међутим, примери из школске праксе показали су да ученици свих образовних нивоа недовољно познају језичку норму, те би „ваљало уложити додатни напор у образовном процесу како би се забележено стање поправило” (Брборић 2004: 225). Бројни су разлози за недовољно развијене компетенције из ове области: сложеност правописне норме српског језика, вулгарни и искварени језик медија и друштвених мрежа, мали број часова матерњег језика, али и чињеница да се „[с]адашња настава правописа [...] углавном заснива на учењу, препознавању и увежбавању нормативних правила путем правописних вежби” (Чорболоковић 2020: 143), док „[п]римери често нису из непосредног окружења, нити су повезани са искуством ученика (нису им блиски и познати), услед чега ученици имају пасивно знање из правописа (знају правила, али доста греше или их не примењују” (Исто). Уз то, како је са учењем и овладавањем правописном нормом, услед велике комплексности и разнородних садржаја, као и апстрактности саме материје, потребно наставити и након завршетка часа или пак целог формалног образовања, ученике са једне стране треба упутити на садржаје и места/институције на којима се додатно могу информисати о језичким садржајима. Са друге стране, потребно их је мотивисати за изучавање правописа и језичких појава и ван учионице, што се може постићи указивањем на чињеницу да се граматика и правопис не уче сами ради себе, већ имају практичне вредности, које могу служити како у изградњи даље каријере, тако и одиграти истакнуту улогу у развоју личности.

С обзиром на измењено тежиште савремене наставе у тзв. *дидактичком троуглу*, односно стављање ученика у улогу активног учесника у настави, што је супротно ранијим традиционалним моделима у којима је наставник био центар наставног процеса, спроведени су бројни кораци да се настава учини квалитетнијом и учинковитијом, што је случај и са садржајима из језика. Један од њих, посебно видан, јесте и нарочит помак у третирању ових наставних области у уџбеничкој литератури, у којој су садржаји осмишљени с намером да се:

„[...] ученицима граматика и правопис приближе преко занимљивих примера, јасно образложених, те да им се тако учење језичких појава и законитости у српском језику омили. Написан питким

језиком, уз мноштво шала и примера из живота, укључивање разноврсних занимљивости примерених узрасту, овај уџбеник омогућује и самостално ученичко коришћење њиме. [...] Све што је у овој књизи дато, намењено је језику у употреби, а не пуком меморисању дефиниција и теоретисању која овај узраст свакако не привлаче” (Мркаљ 2012: 12).

Међутим, услед резултата из правописа и језичке културе који и даље нису на задовољавајућем нивоу, ваљало би уложити додатне напоре при креативном моделовању ових наставних јединица. То изискује и специфичан приступ градиву и налажење начина да се ученици у што већој мери подстичу на стваралачке и истраживачке задатке, у складу са индивидуалним способностима и наклоностима, а да се што мање практикују репродуктивни модели учења и памћења.

За овај рад од посебне су важности два аспекта наставе чији потенцијали нису до краја искоришћени приликом обраде наставних јединица из правописа и језичке културе – хумор и илустровани материјал. Јединство теоријских и практичних аспеката ових феномена од велике је важности за нашу тему, па ћемо их на овом месту укратко изложити.

Када говоримо о првом од поменутих аспеката, ваља нагласити да је у широкој методичкој и дидактичкој литератури констатовано да:

„Хумор доноси бројне предности уколико се промишљено користи: и настави (која је у том случају занимљивија, забавнија, ефикаснија), и процесу учења (мотивисано, са пажњом и већим интересовањем, уз лакше и трајније памћење информација, функционалност наученог градива, подстицање на размишљање, креативност, боље оцене), и учионици (пријатнија и опуштенија атмосфера, без стреса и напетости, боља комуникација и квалитетнији однос између актера наставног процеса, придобијање и незаинтересованих ученика)” (Чорболоковић 2019: 34).

У настави правописа и језичке културе, хуморни потенцијал може се остварити употребом различитих садржаја, као што су коришћење афоризама и ученичких досетки, вицева, стрипова или пак хуморних књижевноуметничких текстова, који на подстицајан начин ученицима могу изложити апстрактно и компликовано градиво, али истовремено омогућити актуализацију наставе језика. Ученици су најчешће природно привучени оваквим садржајима, те са већим ентузијазмом и пажњом приступају теми која се обрађује, а знања која на овај начин усвоје често прелазе у трајне вештине. Зато се ова пракса све више примењује и у уџбеницима нижих и виших разреда основне школе, како у илустративним примерима одређених језичких појава, тако и у графичкој подршци која прати лекције и вежбања у радној свесци. Међутим, и поред позитивних тенденција, нарочито последњих година, оваквих примера

нема много, нарочито у свакодневној наставној пракси, јер ови садржаји захтевају брижљиво и темељно планирање градива и додатно ангажовање наставника, али и одређене индивидуалне и психолошке специфичности које не поседује цео наставни кадар. Уважавајући принцип економичности, у даљем тексту рада указаћемо на неке широко доступне садржаје који се лако могу имплементирати у наставу, а који не изискују велики додатни посао, нити зависе од поменутих персоналних ограничења.

Када говоримо о примени и значају илустрација у настави српског језика, преимућство сликовних дидактичких средстава истицано је још од 17. века и рада Коменског, који је први представио илустровани уџбеник, мада је њихова употреба и имплементација у школски систем ишла споро (Пешикан 2017: 7). Илустрације и други графички материјали (схеме, табеле, графикони...) могу на нарочит начин побудити радозналост ученика за одређену језичку појаву и помоћи им у њиховом разумевању, мада треба имати у виду да су оне *„помоћно средство и да не смеју да потисну и замене језички материјал, текстове и говорну праксу“* (Николић 2012: 674).

„Цртежи и слике блиски су деци. Док их посматрају, стварају и објашњавају, осећају освежење и задовољство, поготово у приликама кад их је већ заморило тешко и апстрактно градиво. Илустрације отклањају монотонију часа и једноличност ђачке свеске, на њих се брзо усмерава истраживачки поглед и оне представљају извесно охрабрење што се на још један, и то лак и занимљив начин, приступа граматичком градиву“ (Исто, 693).

У дигиталној ери, како још називају 21. век, све је већа изложеност визуелним садржајима, па се број мултимедијалних формата повећава и у настави српског језика и књижевности. Ове садржаје свакако не треба користити науштрб језичких подстицаја, чији различити видови коришћења представљају саму есенцију наставног предмета Српски језик и књижевност. Међутим, ваљана комбинација садржаја ових двају медија ученике може подстицати на студиозније приступање проблему којим се баве, омогућити им да о једном садржају промишљају из више перспектива, надахнути их на плодотворније мисаоне радње, без обзира на то ком типу (визуелном или вербалном) и преференцији/стилу учења припадају (в. Mayer – Massa 2003) и сл. Уз то, ваља напоменути да се овај процес, посебно са специфичним условима у школству проузрокованим пандемијом вируса корона током 2020. и 2021. године и одвијања наставе преко различитих онлајн-платформи, све више убрзава, па садржаји овог типа постају присутнији и неопходнији у школским системима, омогућивши на тај начин различите интердисциплинарне и интермедијалне корелације.

Поменути теоријски и практични аспекти хумора и визуелног материјала на јединствен начин се укрштају у илустрацијама Бојана Јокановића и његовог пројекта *Сизифова борба за српски језик и правопис*. У овом раду усредсредићемо се на различите сегменте делатности овог илустратора и могућности њихове имплементације у наставни процес, понајвише у вишим разредима основне школе. Посебну пажњу посветићемо садржајима који су свима доступни на интернету, али и другим сферама (изложбама, књигама), а потом ћемо указати на типолошке одлике, предности и ограничења овог типа илустрација у разумевању језичких појава и кориговању негативних језичких пракси. На крају ћемо на конкретним примерима презентовати могућности интегрисања овог модела у наставни систем, указати на позитивне праксе наставника који су већ препознали методички потенцијал ових садржаја, а уз то и презентовати различите игре и радионице подстакнуте управо овим пројектом, које је могуће реализовати у школским условима (као део наставних и ваннаставних активности).

ДОСТУПНОСТ СИЗИФОВЕ БОРБЕ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И ПРАВОПИС И НАСТАВНЕ МОГУЋНОСТИ

Пројекат *Сизифова борба за српски језик и правопис* настао је 2015. године, а његов идејни творац је Бојан Јокановић, ђакон, илустратор и музичар, који живи и ствара у Добоју (Република Српска). Занимљиво је истаћи и стваралачки повод за настанак прве илустрације на тему језичких погрешака. Како аутор наводи, идеја за иницијалну карикатуру настала је током читања коментара на друштвеним мрежама, у којима је општа тенденција била да готово ниједан није био без правописне омашке. Међу њима једна погрешка је била најучесталија – речца *не* написана спојено са глаголом *знати*. Илустрација Сизифа како мукотрпно покушава да одвоји две речи објављена је на друштвеним мрежама и одмах је имала великог одјека у региону, те је позитивна рецепција представљала и подстрек за даљи рад.

Од тада Сизиф *покушава да исправи* неке од најчешћих грешака у свакодневном писању, као што су *самном*, *сумљам* и *бијо* (прилог 1)¹⁹, али и да укаже на нека правила која су недовољно позната чак и добрим познаваоцима језичке норме (нпр. да је правилно *капучино*, а не *капућино*, или *маршрута*, а не *маршута*). Чини се да ова борба, иако на први поглед делује *сизифовски*, ипак има одјека – рад Бојана Јокановића пропраћен је како у оквиру различитих медија, што нарочито радује с обзиром на неповољну културну климу и често лоше садржаје који се тамо могу наћи, тако и од стране научне заједнице (в. Новокмет 2020; Николић и др. 2020).

¹⁹ Све илустрације преузете су из књига *100 Сизифових правописних правила 1 и 2*, уз допуштење издавача, као и са друштвених мрежа Бојана Јокановића, уз ауторово одобрење.

Прилог 1: Илустрације најчешћих грешака

Када је у питању доступност радова, треба напоменути да су се изложбе и цртачке радионице Бојана Јокановића у претходним годинама (пре пандемије) одржавале широм Србије и Републике Српске, а посебно подстицајна чињеница за нашу тему може бити то да их је, према фотографијама са ових догађаја, посетио велики број ученика. Уз то, Јокановићеве радове доступни су и у облику књига (*100 Сизифових правописних правила 1 и 2*) и картица (*Учим и играм се – Сизифова правописна правила 1 и 2*), а ауторово гостовање на Међународном београдском сајму књига пропратио је велики број посетилаца.

Посебну важност за рад Бојана Јокановића имају друштвене мреже²⁰. У савладавању језичке норме, нарочито код млађих генерација, које велики део времена проводе на интернету, друштвене мреже и различити веб-алати и базе могу бити од велике користи. Зато би с једне стране ваљало да наставници упуте ученике на неке од њих, за које поуздано знају да садрже проверене едукативне садржаје. На тај начин се потенцијално обезбеђује и учење ван школе, а може се наставити и након завршетка формалног образовања, што је неопходан услов за савладавање правописне норме, која се усавршава читавог живота. Са друге стране, за наставни процес од великог значаја било би размотрити

²⁰Радови се могу погледати на Инстаграму на профилу @bojan_jokanovic_ilustracije, а на Фејсбуку на профилу Bojan Jokanovic - CRTEŽI I KARIKATURE.

могућности шире имплементације онлајн-садржаја. Њихова ограничена дистрибуција у претходним годинама, која је превасходно произилазила из техничких ограничења у учионицама и слабије информатичке писмености појединих наставника, делује да се преовладава захваљујући специфичностима онлајн-наставе у претходној и овој школској години. Зато условно можемо рећи да је пандемија донела и потенцијалне добробити за наставни процес, те га на нарочит начин окренула према дигиталним садржајима, који су ученицима веома блиски.

На друштвеним мрежама (Фејсбук, Инстаграм) странице Бојана Јокановића имају велики број пратилаца. На њима се свакодневно постављају нови садржаји, као и информације о предстојећим изложбама, догађајима и пројектима. Битно је напоменути и то да нове илустрације о правописним недоумицама настају и кроз комуникацију са пратиоцима, који предлажу језичке примере које их нарочито буне. Такође, у последње време све је више и интерактивних квизова, који ученицима различитих образовних нивоа могу бити веома стимулативни при савлађивању језичких појава. Ови садржаји могу бити и посебно подстицајни за наставу Српског језика и књижевности, јер пружају могућност да се приступ осавремени. „Укључивање у наставни процес, пре свега, речничких база, али и сајтова, блогова, друштвених мрежа и сл., може подстаћи ученичку мотивацију и истраживачки дух, учинити учење разноврснијим, али и пружити наставницима неопходне алате за лакшу припрему часова, такмичења, секција и сл.” (Новокмет 2020: 127). С обзиром на велику доступност, као и знатан број квалитетних и интерактивних садржаја, сматрамо да би се радови Бојана Јокановић са лакоћом могли укључити у различите наставне садржаје, те да би били посебно подстицајни како за ученике, тако и за наставнике, у настави правописа и језичке културе. Стога ћемо у даљем тексту приказати особености ових илустрација и прегршт могућности за имплементацију ових садржаја у нашим школама.

СПЕЦИФИЧНОСТИ ИЛУСТРОВАНОГ МАТЕРИЈАЛА

Када говоримо о специфичностима у визуелном моделовању Сизифовог лика, треба истаћи нарочиту стриповну и карикатурну компоненту у обликовању садржаја – комбинацијом илустрованог и вербалног/наративног материјала остварује се јединствена синтеза у презентовању језичких појава. То омогућује с једне стране остваривање принципа очигледности, али и развијање способности посматрања и увиђања, док са друге својим хуморним потенцијалом делује вишеструко подстицајно на интересовање за језичке појаве, што га чини веома погодним додатним наставним средством за савлађивање програмских јединица из правописа и језичке културе. На неки начин праћење Сизифових свакодневних правописних авантура ученике може асоцирати

на гледање цртаног филма или читање стрипа, те их побудити да са нарочитом пажњом приступају градиву које се тиче правописа и језичке културе. Уз то, „[у]ченици воле да читају стрипове, па то може бити добра мотивација да их придобијемо за учење сложених граматичких јединица” (Петровачки – Савић 2012: 13).

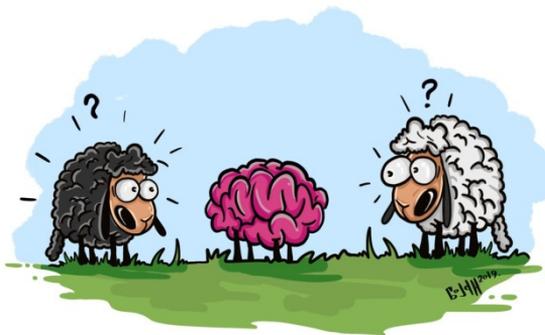
На овом месту ваљало би извести и типологију илустроване грађе, као и нагласити преимућства одређених типова садржаја у односу на потенцијалну имплементацију у наставни процес. Начелно, илустрације Бојана Јокановића можемо разврстати на (прилог 2):

- 1) илустрације које дословно репрезентују језички садржај – оне су најмање подстицајне за усвајање језичких садржаја;
- 2) илустрације које су у облику правога стрипа – оне на одличан начин представљају различите комуникационе ситуације, те самим тим могу бити подстрек за овладавање језичким садржајима;
- 3) илустрације које на визуелном и семантичком нивоу презентују одређено правило – оне су потенцијално најстимулативније јер се комбинацијом визуелног и вербалног с лакоћом памте одређена правила;
- 4) буквализације језичких идиома – иако веома подстицајан, овај тип илустрација значајнији је за лекције које се тичу других грана изучавања језика (нпр. лексикологије).

„ПУСТИО МОЗАК НА ПАШУ”

Прилог 2: Типологија илустрација

Такође, приметна је и тенденција у унапређивању илустрованог материјала, односно потцртавањем правилних и неправилних облика (зелена стрелица за тачно, црвени икс за нетачно), што није постојало у првобитним илустрацијама. На овај начин обезбеђује се још поузданије вођење сазнајног процеса, те отклањају потенцијалне недоумице око правилних поступања.

Када пак говоримо о ограничењима овог модела учења путем илустрованих материјала, пре свега треба указати на то да се језичке недоумице на овим илустрацијама најчешће додатно не објашњавају, односно, у оквиру илустрација се не наводи правило на које се аутор позива при визуелној репрезентацији правописног феномена (мада у илустрацијама новијег датума наилазимо и на другачија поступања). Управо због тога, иако овај илустровани материјал може бити применљив у различитим фазама и типовима часа, треба напоменути да је можда најпогоднији за часове утврђивања градива, док се на часовима обраде могу препоручити као допунски. Уз то, један од начина превазилажења ових ограничења јесте и то да наставник издвоји довољни број репрезентативних примера, па да поузданим вођењем настоји да ученике наведе да сами уоче одређене језичке појаве или процесе.

МЕТОДИЧКЕ МОГУЋНОСТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ СИЗИФОВЕ БОРБЕ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И ПРАВОПИС У НАСТАВНИ ПРОЦЕС

Пошто смо у претходним сегментима рада представили квалитет и доступност илустрација из пројекта *Сизифова борба за српски језик и правопис*, на овом месту изнећемо предлоге за различите могућности њиховог увођења у наставу нижих и виших разреда основне школе. Треба одмах напоменути да су поједини учитељи и наставници већ препознали креативни потенцијал овог садржаја и инкорпорирали га у наставу. Овде

ћемо навести пример узорне праксе учитељице Јелене Бабић, која је Јокановићеве илустрације и концепт на посве иновативан начин применила у настави језика и правописа за ниже разреде основне школе, осмисливши игру *Рулет* (с реченицама написаним правилно и неправилно и илустрованим материјалом који их коригује) и онлајн-игрицу у програму *Скреч* (у којој ученици одговарају на правописне задатке, а Сизиф их обавештава да ли су тачно или нетачно урадили).²¹

За увођење ових садржаја у наставни процес важно је и на прави начин локализовати Сизифов лик у оквиру старогрчке митологије. Неко од ученика може припремити презентацију/пано са кратким садржајем легенде (односно, информисати остатак одељења о судбини овог јунака осуђеног да непрестано уз брег гура велики камен), с посебним фокусом на узалудност оваквог поступања. Потом са ученицима можемо повести плодотворну дискусију о томе зашто описмењавање понекад делује као узалудан (сизифовски) посао и који су начини да се то превазиђе. На крају ваљало би ученике мотивисати да предложе различите акције у школи или на локалном нивоу које би могле да се покрену како би се писменост подигла на виши ниво.

Још један начин да се ово оствари може бити литерарни конкурс, на пример за Међународни дан матерњег језика (21. фебруар). Задатак ученика био би да на основу илустрације Сизифа, који савладава аждају на којој пише *незнам* (прилог 3), саставе, водећи се бајковним моделом, причу са хуморним елементима о томе како овај јунак, у њиховом граду, покушава да искорени неписменост и којим се све начинима служи да то и оствари.

Прилог 3: Идеја за литерарни конкурс – принц Сизиф у борби са неписменом аждајом

²¹Више о овој радионици погледати на: <https://zivojinmistic.rs/sizifova-borba-za-pravopis/>. Игрица је доступна на следећем линку: <https://scratch.mit.edu/projects/290788924/>.

Већ смо напоменули да би се илустрације из пројекта *Сизифова борба за српски језик и правопис* на погодан начин могле употребити за часове систематизације и утврђивања градива. Можемо зато навести један конкретан пример који се лако може укључити у наставну праксу. У петом разреду по плану и програму за наставну област правописа предвиђено је писање одричне речце *не* уз именице, глаголе и придеве, као и писање префикса *нај-* у суперлативу. Након часова обраде градива, наставник би могао да издвоји довољан број репрезентативних примера и прикаже их ученицима путем презентације²². На тај начин ученици би обнављали градиво, а додатна пажња посветила би се и отклањању ових грешака, које се упркос великим напорима учитеља и наставника на различитим образовним нивоима и даље учестало јављају. Поврх тога, њихов задатак био би да својим речима искажу правило које важи за приказану слику. За домаћи, ученици би имали задужење да пронађу различите примере на друштвеним мрежама који одражавају ова правила, показујући на тај начин да су ове садржаје усвојили и да језичку погрешку са лакоћом умеју да препознају и исправе у свакодневной комуникацији.

Да се поменуте илустрације могу користити и у другим етапама/типovima часа, као што је на пример обрада новог градива, рецимо, сибиларизације и правописних решења у вези са њом, што је по плану и програму за шести разред, може послужити следећи пример. Наставник може уз објашњавање различитих примера алтернација *к, з, х* са *ц, з, с* и одступања од ове промене презентовати и илустрације које се њих тичу. Комбиновањем вербалних и визуелних стимуланса постиже се динамика часа, чиме се избегава замарање ученичке пажње мноштвом веома сличних примера, а знања која се на тај начин стичу имају већи потенцијал да пређу у трајне вештине.

Поред оваквих примера, који подразумевају директно укључивање илустрација Бојана Јокановића у наставни процес, постоји и низ садржаја који се могу реализовати инспирисани овим пројектом. Један од најинтересантнијих подразумевао би осмишљавање сличног модела и лика (нпр. Мудра Сова, Жабац Генијалац и сл.), било на редовним часовима, било на секцијама, а све у корелацији са наставом Ликовне културе. Овај мини-пројекат подразумевао би ученичко креативно ангажовање, праћено поузданим вођењем наставника, у изради лика који би на сличан начин могао да коригује језичке погрешке. Ученике бисмо најпре поделили по групама, а потом их мотивисали да у оквиру сваке од њих осмисле неколико илустрација које коригују свакодневне ортографске омашке. Друга могућност јесте да наставник издвоји фреквентне грешке (нпр. у писменим задацима) и подстакне ученике да

²²Илустрације се могу преузимати са друштвених мрежа, у складу са прописима регулисаним ауторским правима.

нају креативна решења за илустровање ових појава. Након завршетка процеса илустровања (за шта не морају постојати велики таленти за цртање, тежиште треба ставити на иновативност садржаја цртежа), радове можемо изложити у учионицама у виду паноа, или пак организовати изложбу у школској библиотеци. Испод сваке илустрације ваљало би додати и неко једноставно објашњење језичке појаве или дефиницију правила које је илустровано, како би сви ученици пред собом имали јасно и недвосмислено решење језичког проблема. Захваљујући изложби радова, ученици ће свакодневно бити изложени квалитетним садржајима из поља језичке културе и писмености, чиме се стварају и предуслови за стицање трајних знања и умења. Уколико постоје могућности, пожељно је детаље и резултате пројекта објавити и у школским часописима, на веб-сајту и друштвеним страницама школе, или локалним медијима, чиме би још већи број ученика имао прилику да види садржаје.

У оквиру овог пројекта ученике можемо мотивисати и да илуструју нпр. вицеве који на занимљив начин одражавају језичке омашке (нпр. *Сретне вук Црвенкапу у шуми и рече јој: „Шта то носиш баци?“ И она баци...*), или духовите досетке (како одвајање вокатива зарезом може да спаси живот: *Једите, жене! / Једите жене!*). Овакав духовити садржај веома је пријемчив ученицима, па их треба подстицати да такве примере записују и осмишљавају. На тај начин, језичко градиво додатно се актуализује и контекстуализује, те прилагођава млађим генерацијама, које негују свој јединствен сленг, смисао за хумор и поглед на свет.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Као што смо показали у претходним сегментима рада, резултати залагања Бојана Јокановића по много чему могу представљати одличан пример језичке, ликовне и методолошке креативности, као и потенцијалну наставну праксу која на сврсисходан начин омогућава остваривање корелација између наставе Српског језика и књижевности и Ликовне културе, а уз то отварају и могућности бројних инвентивних радионица и пројеката. Како ће нова школа, која је производ такозване *нове нормалности* (како све чешће називамо период великих промена након избијања пандемије), највероватније изискивати и трагање за *новим* облицима и методама рада, увођење оваквих садржаја и визуелних подстицаја при обрађивању различитог градива из правописа и језичке културе омогућило би да наставне јединице постану креативније, динамичније и функционалније.

Уједно, отварање према дигиталним садржајима јесте отварање ка интерактивној, мултимедијалној и стваралачкој настави, али истовремено и припрема ученика за све изазове који их чекају у свету у ком је живот постао незамислив без свог виртуелног наличја. Поврх тога,

захваљујући снажном присуству у различитим медијима, друштвеним мрежама, али и културном животу нашег региона, ови едукативни прилози пројекта *Сизифова борба за српски језик и правопис* доступни су великом броју људи (уједно и великом броју ученика). Захваљујући свакодневном креирању садржаја, културна и језичка делатност Бојана Јокановића омогућава усвајање различитих језичких особености на поступан и језгровит начин. Стога верујемо да овај иновативни модел неће у будућности представљати само спорадичан светли пример, односно да ће деловати подстицајно и на друге учеснике у *сизифовској борби* за правопис, те да ће ови садржаји бити институционално препознати као сврсисходно и учинковито наставно средство.

ЛИТЕРАТУРА

- Брборић, Вељко. *Правопис српског језика у наставној пракси*. Београд: Чигоја штампа, 2004.
- Мркаљ, Зона. *Планирање у настави: српски језик и књижевност у старијим разредима основне школе*. Београд: Klett, 2012.
- Николић, Марина, Новокмет, Слободан, Слијепчевић Бјеливук, Светлана. Неформални приступи неговању језичке културе на интернету. Голуб Јашовић, Бранислава Дилпарић, Јелена Бајовић (ур.). *Наука без граница III/2*, Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2020, 101–110.
- Николић, Милија. *Методика наставе српског језика и књижевности*. Београд: Завод за уџбенике, 2012.
- Новокмет, Слободан. Како нам интернет може помоћи у настави српског језика и књижевности? *Књижевност и језик*, LXVII/1 (2020):119–128.
- Петровачки, Љиљана, Савић, Милица. Стрип у настави граматике српског језика. *Методички видици*, 3/3 (2012): 11–28.
- Пешикан, Ана. Улога илустрација у уџбеницима, Јелена Стевановић, Ана Пешикан, Младен Радуловић (ур.). *Улога уџбеника у савременом образовању*. Београд: Институт за педагошка истраживања, 2017, 7–12.
- Чорболоковић, Саша. *Хумористички дискурс у настави српског језика и књижевности* [необјављена докторска дисертација]. <https://nardus.mpn.gov.rs/handle/123456789/12195>. 12. 12. 2020.
- Чорболоковић, Саша. Креативна настава правописа у основној школи, *Књижевност и језик*, LXVII/1 (2020): 143–155.
- Mayer, Richard, Massa, Laura. Three Facets of Visual and Verbal Learners: Cognitive Ability, Cognitive Style, and Learning Preference. *Journal of Educational Psychology* 95/4 (2003): 833–846.

HUMOROUS ILLUSTRATIONS IN EDUCATION RELATED TO ORTOGRAPHY AND LANGUAGE SKILLS (BASED ON THE PROJECT SISYPHUS' BATTLE FOR SERBIAN LANGUAGE AND ORTOGRAPHY BY BOJAN JOKANOVIĆ)

Summary: *The aim of this paper was to show the teaching potential of the illustrations as the educational method of Serbian language orthography mainly in elementary schools, with the particular interest in the works of illustrator Bojan Jokanović and his humorous illustrations created in the project Sisyphus' battle for Serbian language and orthography. Special attention was paid to the formation of these visual works, their classification, and specificities, as well as their accessibility via social media, exhibitions, and books. The focus of this research was to show the possible varieties of incorporating these illustrations in the education process, emphasizing the advantages of the contemporary approach in orthography and other special language skills education, and highlighting the importance of humor. At the end of this paper, the author presented different creative ideas and proposals for the innovative workshops, inspired by the work of Bojan Jokanović, which can be accomplished in the everyday lessons of the Serbian language.*

Key words: *illustrations, humor, orthography, teaching methods, Bojan Jokanović.*